УДК 37.091.313:
004.775-024.24

СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УПРАВЛІННІ ОСВІТНІМ ЗАКЛАДОМ

НА ЗАСАДАХ ПРОЕКТНО-МОДУЛЬНОГО ПІДХОДУ

Микола НЕРУШ

Науковий консультант ДПК „Універсал”

Володимир СМОТРІН

Завідувач районним навчально-методичним центром психологічної служби відділу освіти Бориспільської райдержадміністрації Київської області

Завдання сучасного навчального закладу – вчасно виявити творчі та професійні задатки дитини та спрямувати їх на засвоєння первинних знань, необхідних у майбутньому для здобуття ними професії. У статті показана поетапна апробація проектно-модульного підходу в організації і управлінні навчально-виховним процесом. Це дало можливість педагогам чітко визначити проблеми, потенційні можливості учасників навчально-виховного процесу, планувати виховний та навчальний процеси відповідно до конкретних проблемних завдань школи, класу та кожного учня. Навчальна діяльність кожного учня розглядається як система, яка спрямована на підготовку його до майбутнього життя у сучасних умовах.

Ключові слова: модуль, міні-модуль, функціональна спрямованість модулю, сюжетна лінія.

«Школа — це маленька держава. Вона не може існувати без ідеї, задуму, що захоплює дітей, учителів і батьків. Якщо така ідея зникає й не народжується нова, школа зупиняється у своєму розвитку. У ній нудьга і немає прогресу».

Ці слова належить визначному педагогу-практику **Олександру Захаренку**. Чи варто щось додавати.

За період з 2007 р. поетапно проходить апробація проектно-модульного підходу в організації і управлінні навчально-виховним процесом. З практики роботи Мирненської, Глибицької, Гнідинської загальноосвітніх шкіл I-III ступенів слід відзначити той факт, що використання такого підходу дало можливість педагогам чітко визначити проблеми, потенційні можливості учас-

ників навчально-виховного процесу, планувати виховний та навчальний процеси відповідно до конкретних проблемних завдань школи, класу та кожного учня. Навчальна діяльність кожного учня розглядається як система, яка спрямована на підготовку його до майбутнього життя у сучасних умовах.

Важливою складовою в роботі цих навчальних закладів є психолого-педагогічне вивчення соціального й інтелектуального розвитку учня, як молодої особистості, поступова його адаптація до реалій суспільного життя, мета якої – стати конкурентоздатною та успішною у сучасному глобалізованому світі. В освітніх закладах району, які працюють на засадах проектно-модульного підходу в організації навчально-виховного процесу, та діяльність яких спрямована на здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини на різних етапах скеровування впливу освітнього середовища на збагачення її (дитини) розвитку, а не на прискорення. Тому на першому етапі, спираючись на первинні результати виявлення проблем і вивчення можливостей кожного учня, формуються певні завдання для батьків, класних керівників, всього педагогічного колективу освітнього закладу за допомогою практичних психологів. Щорічні моніторингові зрізи дають можливість відслідковувати динаміку змін у фізичному, розумовому, соціальному та духовному розвитку кожного учня і в цілому учнівських колективів.

На основі дослідження динаміки розвитку особистості учня адміністрація навчальних закладів має можливість переходу до різноманітних моделей організації педагогічного процесу і в тому числі до моделі особистісно-розвивальної. Покладання на реальні проблеми, які існують в школі в системі управління навчально-виховним процесом, дає можливість проектувати процес фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку дитини, який, у певній мірі, буває досить стихійним.

Щорічний системно-комплексний аналіз, прогнозування особистісного розвитку учнів, цілеспрямована робота педагогів дає позитивні результати, що, зокрема, позначається як на якісному рівні, так і на кількісному, а саме результативність шкільного колективу в навчально-виховному процесі, різноманітних олімпіадах, конкурсах, змаганнях, тощо. Робота в системі проектно-модульного проектування потребує значних навиків та знань, широкої інформованості педагогів, системності та тісної взаємодії, співпраці. Змінюється на краще відношення батьківської громади до справ школи, органів місцевого самоврядування, дійова допомога для поліпшення матеріально-технічного стану школи. Доречно сказати, що відділом освіти саме такому важливому чиннику, як постійному діалогу з місцевою громадою, батьками, громадськими структурами надається, якщо не пріоритетне, то далеко не останнє місце. Ми завжди мусимо пам'ятати, що батьки є нашими роботодавцями, не зважати на це – абсолютно програшна позиція для управлінської ланки на різних її рівнях. При цьому важливо надати рівноправний законодавчий та нормативний інструментарій, який дозволяє будувати відносини держави та громадськості в освітній галузі, при цьому ефективно використовувати ресурси місцевої громади, сміливо брати з боку освітніх установ на себе частку відповідальності за стан справ спільноти.

Можливості цього підходу дозволило створити ефективні виховні програми з урахуванням місцевих чинників, бази даних шкіл, адаптовані плани роботи шкіл, банк цікавих позашкільних свят, спрямувати певні категорії учнів до занять у гуртках та спортивних секціях, тощо.

Практика роботи шкіл дозволила знайти певний алгоритм у проектно-модульному підході до управлінської і

організаційної діяльності з боку адміністрації навчальних закладів. Так як більшість сучасних освітніх проектів має на меті розвиток таких способів організації соціальної та навчальної взаємодії, які дозволять інтенсифікувати процес соціалізації особистості з одночасним розвитком його індивідуальності, спрямованої на творче перетворення навколишньої дійсності.

Особистісно зорієнтований підхід до навчання і виховання тісно пов'язаний з проблемами розвивального навчання, індивідуалізацією навчання, диференціацією освіти, соціалізацією виховання. А це ставить проблему використання таких технологій навчання, як: різнорівневе навчання, навчання у співпраці, метод проектів, інформаційні технології, які займають особливе місце в середовищі «методів проекту». Метод проектів у роботі навчального закладу пропонує вирішення певних проблем.

Психолого-педагогічне проектування особистісного розвитку полягає у визначенні сукупності засобів, що дозволяють вирішити наявні завдання і проблеми у справі організації навчання, розвитку та виховання, створенні єдиного інформаційно-освітнього простору в управлінні освітнім закладом.

Проектування навчально-виховного процесу в умовах сучасної школи є етапом, який передує безпосередній управлінській діяльності, спрямовує на реалізацію педагогічних цілей і завдань кожної з підсистем: виховання – самовиховання, навчання – самонавчання, розвиток – саморозвиток. Проектування особистісного розвитку учнів виступає саме тим засобом, за допомогою якого стає можливим усвідомлене визначення основних орієнтирів діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу за певних умов і на деякий період, дає можливість систематизувати введення інновацій та коректив у навчально-виховний процес в цілому. Педагогічний колектив враховує ту обставину, що цілеспрямована робота з різними категоріями учнів та за різними напрямами можлива лише при заздалегідь продуманих, адекватних проектах, які забезпечать особистісно-розвиваючий підхід до розвитку учня і дають можливість перетворити навчально-виховну роботу в цілісну систему психолого-педагогічної взаємодії всіх його учасників. Проект, як унікальна діяльність, передбачає координацію виконання взаємопов'язаних робіт для досягнення певних цілей в умовах певного часу і наявних ресурсів.

Планування проекту – творчий процес, спрямований на узгодження конкретних найкращих способів і дій для поетапного виконання завдань з урахуванням усіх внутрішніх і зовнішніх факторів його реалізації. Проект, як система організації освітнього простору та управління ним, включає в себе не тільки моніторингові компоненти, але і підкріплює, доповнює змістовним, технологічним та методичним наповненням діяльності, являє собою комплекс організаційно-технологічних, контрольно-координуючих, управлінських взаємопов'язаних заходів, які сприяють всебічному розвитку учнівського та педагогічного колективів. Проекти створюються на конкретну проблему в роботі з дітьми в масштабі одного класу, групи класів, методичних об'єднань вчителів, творчих груп, психологічної служби установи освіти, навчального закладу в цілому і т. п. Серед проблем можуть бути питання освітнього характеру, емоційно-вольової сфери, соціально-комунікативного спрямування, психолого-педагогічного супроводу виховного процесу, розвитку творчості серед учнів. На підготовчому етапі визначається коло учасників реалізації проекту, залежно від завдань. До них, як правило, належать: адміністрація навчального закладу для організації, координації та контролю за виконанням програми проекту учасниками, працівники психологічної служби з числа практичних психологів і со-

ціальних педагогів, вчителі з різних предметів, батьки, діти.

Проект складається з двох умовних частин, а саме, визначення мети й сюжетної лінії. Основними компонентами цілепокладання є: актуальність проекту, мета проекту, завдання проекту. Додатковими компонентами цілепокладання можуть бути: очікувані результати від проекту, обладнання, фінансове забезпечення та ін. Основною функцією проекту є формування єдиної системи роботи з дітьми та дорослими як умови розвитку ключових їх компетентностей. Цілі проекту відображають його очікувані кінцеві результати. Наприклад, якщо мета проекту – підвищення активності обдарованих дітей у позаурочних заходах, участь в олімпіадах, конкурсах, в роботі МАН, то кінцевий результат виражається, як правило, в якісних і кількісних показниках, збільшенні кількості учасників, що зайняли призові місця. Вирішуючи питання професійної орієнтації учнів старших класів, метою буде підготовка їх до професійного самовизначення і вступ до вищих навчальних закладів за їх реальним самостійним професійним вибором. Для проекту, мета якого вирішення соціально-комунікативних проблем учнів, кінцевим бажаним результатом буде зміна статусу дитини в учнівських колективах та формування навичок емоційно-вольового регулювання (див. таблицю 1). Проект можна вважати реалізованим в тому випадку, коли його кінцеві результати можна побачити і вони вимірюються в певних параметрах.

Змістовна сторона проекту відбивається в технологічній частині і становить його сюжетну лінію. Компонентами сюжетної лінії проекту є модулі, які створюються для реалізації конкретних завдань проекту.

Таблиця 1

Взаємозв'язок навчального та технологічного модулів

Навчальний модуль	Технологічний модуль
Завдання – *навчити педагогів орієнтуватися у світі сучасних професій та виявляти професійні інтереси та нахили у обдарованих дітей через інтерактивні методи і форми проведення занять*	Завдання – *сформувати навики створення творчих проектів роботи з профільного навчання обдарованих дітей через використання інноваційних технологій*
Збір інформації	Збір інформації
Вивчення результатів діяльності за робочою документацією	Вивчення досвіду роботи
Створення банку психологічного діагностичного інструментарію	Створення банку психолого-педагогічного інструментарію
Співбесіда з педагогами	Анкетування педагогічних працівників
Тестування, анкетування педагогічних працівників	Аналіз анкетування
Аналіз тестування/анкетування	Формування творчих груп
Формування навчальної групи	Планування роботи творчих груп
Створення програми навчання	Консультації
Індивідуальні консультації	Психолого-педагогічний консиліум
Навчальний семінар "Професія і творча особистість".	Проблемні методичні семінари "Допрофільне навчання та розвиток через проблемно-пошукову діяльність"
Методичний консиліум	Творчі звіти
	Науково-практична конференція

Сюжетна лінія на прикладі проекту з профорієнтаційної роботи з обдарованими дітьми складається з модулів, які за своїми функціями можуть бути: навчальними, технологічними, корекційними, розвивальними, пропагандистськими.

Модуль є функціональним вузлом проекту. Залежно від завдань і учасників за своїми функціями модулі можуть бути взаємозалежними і взаємопов'язані у систему. При випаданні одного з них цілісність системи втрачається і кінцевий результат може бути досягнутий не в повній мірі. За своєю суттю модуль відображає одну з розв'язуваних завдань проекту.

Таблиця 2

Взаємозв'язок розвивального та корекційного модулів

Розвивальний модуль	Корекційний модуль
Завдання – *розвивати інтелектуальні здібності у дітей через інтерактивні форми проведення занять з профільних предметів*	Завдання – *сформувати комунікативні здібності обдарованої дитини через участь у суспільному житті учнівського колективу*
Збір інформації	Збір інформації
Вивчення робочої документації	Вивчення робочої документації
Створення банку психолого-педагогічного інструментарію	Підготовка до психолого-педагогічного скринінгу
Тестування учнів	Психолого-педагогічний скринінг
Аналіз тестування	Аналіз результатів психолого-педагогічного скринінгу
Формування навчальних груп	Формування груп
Створення творчих програм	Створення програми соціально-комунікативного тренінгу
Заняття факультативів	Заняття соціально-комунікативного тренінгу "Лідерство" та ін.
Заняття гуртків	
Практична конференція	

Модуль створюється для реалізації одного конкретного завдання і складається з міні-модулів (системи заходів). Кожен міні-модуль в модулі логічно продовжує цілісну сюжетну лінію на виконання конкретного завдання, а не набору не пов'язаних між собою заходів.

Залежно від завдання, модуль на основі загального підходу може мати свою специфіку побудови сюжетної лінії і категорії учасників. Отже і визначається його функціональна спрямованість. Наприклад, базова сюжетна лінія проекту «Професійне самовизначення учнів» складається, як правило, з 5-6 модулів: перші два модулі спрямовані на роботу з вчителями (навчальний і технологічний модулі), третій-п'ятий модулі – робота з учнями (корекційно-розвиваючий, розвиваючий, дослідницько-пошуковий модулі), шостий модуль спрямований на роботу з батьками (пропагандистсько-консультативний модуль).

Нижче наводяться приклади сюжетних ліній цих модулів у зіставленні один з одним, так як вони взаємопов'язані і доповнюють один іншого. Наприклад, після навчального модуля з вчителями, де вони набувають загальні знання про учнів старших класів і психолого-педагогічні особливості роботи з ними, необхідно виробити навички та технологію такої роботи, *це функції технологічного модуля*. У реалізації

цих модулів беруть участь методична служба і психологічна служба навчального закладу разом з педагогами. Робота з дітьми безпосередньо зорганізується при реалізації розвиваючих і науково-пошукових модулів. Модулі відрізняються між собою насамперед змістом міні-модулів та учасниками (див. таблиці 1-3).

Беручи участь у реалізації корекційного, розвивального та пошуково-дослідного модулів учні вибудовують свій освітній маршрут в системі згідно з результатами первинної психолого-педагогічної діагностики, визначаючи для себе пріоритетні напрямки розвитку власних здібностей і задатків. При цьому *основним завданням психологічної служби навчального закладу на всіх етапах роботи є моніторинговий та консультаційний супровід школяра у процесі просування в освітньому просторі школи.*

На етапі самовизначення відбувається верифікація результатів діагностики і власної освітньої діяльності як самими учнями так і їх педагогами за допомогою здійснення діяльності у ряді соціально-освітніх міні-модулів, які є основними в структурі модуля. При цьому дозволяється проблема обмеження можливостей з розкриття та реалізації потенціалу особистості учня в її саморозвитку і самоактуалізації в рамках традиційної системи навчання.

Блоки міні-модулів як основні у вище зазначених модулях для самоактуалізації представляють для учнів можливості зовнішнього пред'явлення їх здібностей на основі особистісного досвіду, отриманого на попередніх етапах навчання в рамках традиційної школи. У цьому блоці створюються умови для виходу учня в освітні простори інших соціально-освітніх інститутів зі своїми освітніми ініціативами і можливостями.

Фактично три ці модуля є шляхом для розвитку та способом інтеграції проекту в системі роботи з обдарованими дітьми (див. таблицю 2).

Таблиця 3

Взаємозв'язок розвивального та пошуково-дослідницького модулів

Розвивальний модуль	**Пошуково-дослідницький**
Завдання – *розвивати інтелектуальні спеціальні здібності у дітей через інтерактивні форми проведення занять з профільних предметів*	Завдання – *розвивати креативні здібності у дітей через участь у пошукової та дослідницької роботі*
Збір інформації	Збір інформації
Вивчення робочої документації	Вивчення робочої документації
Створення банку психолого-педагогічного інструментарію	Створення банку психолого-педагогічного інструментарію
Тестування учнів	Тестування учнів
Аналіз тестування	Аналіз тестування
Формування навчальних груп	Створення індивідуальних творчих програм
Створення творчих програм	Формування творчих груп
Заняття факультативів	Планування індивідуальних планів пошуково-дослідницької роботи учнів
Заняття гуртків	Консультації
Практична конференція	Семінари-практикуми: "Наукова творчість", "Технічна творчість", "Художня творчість",
	Творчі зустрічі
	Ділова гра
	Творчий захист проектів

Так участь дітей у корекційному модулі дозволяють вирішувати їм проблеми емоціонального та соціально-комунікативного характеру, враховуючи їх особливості: реалістичну Я-концепцію, повагу до інших, емпатичне ставлення до людей, терпимість до особливостей інших людей, схильність до самоаналізу, терпимість до критики, готовність ділитися речами та ідеями, наполегливість у виконанні завдання, незалежність у мисленні і поведінці, відсутність нетерпіння в очікуванні винагороди, змагальність, почуття гумору, чуйність до вирішення моральних проблем, впевненість або невпевненість у своїх силах і здібностях, внутрішня мотивація.

За допомогою розвивального та пошуково-дослідницького модулів створюються умови для самореалізації учнів усіх типів обдарованості, з одночасним розвитком їх ключових компетенцій у процесі проходження низки соціальнонавчальних практик (див. таблицю 3).

Виходячи з очікуваних результатів проектів з питань професійного самовизначення учнів, а саме: розвитку професійних здібностей до освоєння та побудови дитиною досвіду творчого життя, яке виражається у моральних цінностях і творчій діяльності, спілкуванні, відносинах; підвищення рівня соціальної компетенції учнів; створення умов для самоактуалізації та самореалізації особистості школяра як учня; розвитку ключових компетенцій, які сприяють успішному професійному самовизначенню.

При проектно-модульної структурі діяльності навчального закладу створюється єдиний освітній простір, в якому дитина може самостійно самовизначатися, вибудовуючи власний освітній маршрут. При цьому діяльність різних освітніх структур та інституту-

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волченкова Т. Г. Управление образовательными проектами в инновационной общеобразовательной школе (на материалах города Екатеринбурга) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Т. Г. Волченкова. – Москва, 2004, – 204 с.
2. Корсаков Ю. А. Теория, организация и организационное проектирование: учеб. пособие / Корсаков Ю. А., Слонов Н.Н., Фокина Т.П.. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1997. – 240 с.
3. Новиков А. М. Проектное и процессное управление образовательными системами / Новиков А. М., Новиков Д. А. //Школьные технологии. – 2009. – № 3. – С. 50–57.
4. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати. практико-зорієнтований збірник / І. Г. Єрмаков. – К. : Вид-во Департ, 2003. – 500 с.
5. Плетенева О. В. Проектирование методической работы в образовательном учреждении в условиях внедрения ФГОС / Плетенева О. В. // Методист. – 2011. – № 6. – С.56–58.
6. Проектна діяльність у школі //Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. – № 1. – С. 46–49.
7. Полат Е. Что такое проект? Типология проектов / Полат Е. // Відкритий урок. – 2004. – №5–6. – С. 10–17.
8. Порох Л. Робота зі здібними та обдарованими дітьми: організаційно-управлінський аспект / Порох Л., Осінна Н. // Рідна школа. – 2011. – №3. – С. 39–42.
9. Сиденко А. С. Метод проектов: история и практика применения / Сиденко А. С. // Завуч для админ. школ. – 2003. – № 6. – С.96-111.
10. Стецiв Л. Реалізуємо метод проектів / Стецiв Л. //Директор школи (шкільний світ). – 2005. – № 40. – С. 19–20.
11. Хуртенко Л. О. Метод проектів і особливості його використання / Хуртенко Л. О. // Хімія. – 2005. – № 21. – С. 3–6.
12. Ярулов А.А. Управление образовательными системами: методологические подходы / Ярулов А. А. // Школьные технологии. – 2009. – №4. – С. 18–20.

тів інтегрується з досягненням єдиної мети.

Зміст діяльності в рамках єдиної системи проектно-модульного підходу не зупиняється у вузькоспеціалізованих рамках, а намагається виходити на різні рівні, що дозволяє говорити про впровадження компетентнісного підходу до процесу організації функціонування такої технології.

За функціональними ознаками можна визначити й інші проекти навчального закладу, що складе єдину інформаційну систему для закладу й набагато спростить управління та координацію його діяльності:

- Організаційно-управлінські (адміністрація).
- Контрольно-координуючий (адміністрація).
- Науково-методичні (адміністрація, методична служба закладу, педагоги).
- Навчально-методичні (методична служба закладу, педагоги, психологічна служба).
- Навчально-технологічні (методична служба закладу, педагоги).
- Науково-дослідницькі (методична служба закладу, педагоги, учні).
- Навчально-розвивальні (педагоги, учні, психологічна служба).
- Формуючі (виховні) – (педагоги, учні).
- Пошуково-творчі (педагоги, учні, методична служба).
- Предметно-навчальні (спрямовані на обдаровану дитину, профорієнтаційну роботу, дітей з особливими освітніми потребами) – (педагоги, учні, методична служба, психологічна служба).
- Корекційно-розвивальні (педагоги, учні, психологічна служба).

Таким чином, створюються умови для самореалізації учнів, з одночасним розвитком їх ключових компетенцій у процесі проходження низки соціальних та навчальних проектних практик.

Завдання сучасного навчального закладу – вчасно виявити творчі і професійні задатки дитини та спрямувати їх на засвоєння первинних знань, необхідних у майбутньому для здобуття ними професії.

Николай Неруш, Владимир Смотрин
Создание единого информационно-образовательного пространства в управлении образовательным учреждением на основе проектно-модульного подхода

В статье показана поэтапная апробация проектно-модульного подхода в организации и управлении учебно-воспитательным процессом. Это дало возможность педагогам чётко определить проблемы, потенциальные возможности участников учебно-воспитательного процесса, планировать воспитательный и учебный процессы в соответствии с конкретными проблемными задачами школы, класса и каждого учащегося. Учебная деятельность каждого ученика рассматривается как система, направленная на подготовку его к будущей жизни в современных условиях.

Ключевые слова: модуль, мини-модуль, функциональная направленность модуля, сюжетная линия.

Mykola Nerush, Vladimir Smotrin
The creation of a single integrated informative-educational space in the field of an educational institution management, based on projection-modular approach

The task of modern educational institution is to detect creative and professional inclinations of the child and direct it to mastering the primary knowledge required in the future profession attainment. The current paper shows the phased approbation of a projection-modular approach in the organization and management of educational process. This enabled teachers to clearly define issues and potential opportunities of participants of the educational process, plan the educational processes according to the specific problematic assignments of school, class and each student. Educational activity of each student is seen as a system which aims at preparing it for the future life in the modern world.

Key words: module, mini module, functional orientation of the module, subject line.